

Aklın ve naklin çatışması üzerine bir yorum

İslâm âleminin geri kalmasının en önemli sebeplerinden birisi, akıl ile naklin çatıştığını sanıp, fen ilimlerine karşı mesafeli durmasıdır.

İslâm'ın ilk çağlarında, bunun akla uygun izah şekilleri vardı. Çünkü o zamanlar Yunan felsefesinin etkisiyle, kâinata ait fenlerin yüzde doksanı hurafevârî şeylerdi. Şimdi ise fen ilimlerinin yüzde doksan dokuza yakını gerçektir. Bu gerçekleri görmezlikten gelmek, güneşe karşı gözünü yummak demektir.

Mektepli nesiller, fennî hakikatleri öğrendikten sonra, dindar bile olsalar, fenlerin doğru olduğunu bildiklerinden, bazı hocaların fenlere mesafeli bakması ve fennî olayları yanlış yorumlamaları gençler üzerinde büyük bir etki bırakıyor. “Fenler doğru olduğuna göre, galiba Kur’ân ve Hadislerde yanlışlık var” diyerek, ya dine soğuk bakıyorlar veya dinsiz oluyorlar. Gençliğin, teknikte ileri giden ülkeleri taklit ederek dinden uzaklaşmasının ana sebebi budur.

İmam-ı Gazalî “Astronomi bilmeyen biri, Allah’ın varlığını ve kudretini anlayamaz” diyor. Bediüzzaman, her bir fennin Allah’ın bir ismine dayandığını, O’nun isimlerinin gölgeleri olduğunu söylüyor. Bütün ilimler Allah’ındır, fennî ile dinî ilimler birdir, tevhidin ifadesidir, bunu bölmek tefrikadır. İlim dinî veya dünyevî diye ayrılırsa, o zaman dinî ilim Allah’ın ise, dünyevî veya fennî ilimler kimindir diye akla bir soru gelir.

Mevlânâ “Akıl, Allah’ın gölgesidir” der. Allah, akıldan daha kıymetli bir şey yaratmadığını buyuruyor. Fen ilimlerinde ittifak etmiş bilim adamlarının keşifleri, Kur’ân veya hadislerle çatışmazlar. Bediüzzaman, “Mehâsin-i medeniyet [medeniyetin güzelliği] denilen emirler, şeriatın başka şekle çevrilmiş birer meselesidir” diyor. Yani fen ilimlerinin keşiflerine ve insanlığa faydalı yeni teknolojilerine, şeriatın başka şekle çevrilmiş birer meselesi nazarıyla bakıyor.

Peygamberler, toplumlarını ıslah, manevî ve ahlâkî yönden geliştirmek için geldikleri gibi, aynı zamanda her bir peygamber, mu’cizeler ile belli ilim dallarının sınırlarını çizip, bilime yol gösterdiler, bu mu’cizelerin benzerlerini yapmaları için insanları teşvik ettiler. Bu noktadan bakınca, fen ilimlerini bilmek ilâhî bir emirdir.

Her ilim dalının kuralları, yani metotları vardır, buna metodoloji denir, eski tabirle usûl ilmi. Tefsir, Hadis, Fıkıh gibi konuları öğrenmeye başlamadan önce bu usûl ilmi öğrenilir. Bu âyeti hangi usûllere göre tefsir edeceğiz veya bir fıkıh kuralını koyarken hangi usûle uyacağız, onların bilinmesi lâzımdır. Bu zamanda Kur’ân’ın, Hadislerin ve Risale-i Nur gibi kitapların tam anlaşılması için Muhakemat ve Kızıl İcaz gibi usûl ve mantık kitaplarının bilinmesi lâzımdır. Eğer bu usûl ilmi anlaşılmazsa, Kur’ân’da bahsedilen pek çok olaya hurafevârî bir şekilde ve tarihte kalmış bir olay şeklinde hükmedilir. Bediüzzaman, Kur’ân ve hadislerdeki kıssaların “pek geniş bir düstur-u külliye-i meşhûdenin ucu” olduğunu söyler. Yani her zaman geçerliliği olan ve her devre uygulanan küllî kaidelerdir. Eğer fenleri bilmezsek, Belkıs’ın tahtının göz açıp kapayıncaya kadar Yemen’den Şam’a getirilmesini nasıl izah edeceğiz?

Bediüzzaman, Muhakemat'ta "Akıl ve nakil teâruz ettikleri vakitte, akıl asıl itibar ve nakil tevil olunur. Fakat o akıl, akıl olsa gerektir" der. Nakil denince genelde âyetler ve hadisler anlaşılır. Âlimlerin çoğu, akıl Allah'ın yarattığı bir mahlûktur ve sınırlıdır, onun için bu akıl âyetleri ve hadisleri tam kavrayamaz; âyet ve hadislerde akıl esas alınır, insanı yoldan saptırır, derler. Bunun bir bâtıl felsefe veya Mutezile gibi Ehl-i Sünnet dışı bir mezhebin görüşü olduğunu ileri sürüyorlar.

Bediüzzaman, akli bu şekilde izah etmiyor. Ona göre akıl, küllî kaidelerle donanımlıdır. Fennî ve matematiksel düşünen bir akıldan bahsediyor. Bediüzzaman'a göre, Allah'ı anlatan üç küllî delil vardır: Kur'ân, Hz. Muhammed (asm) ve kâinat kitabı. Kur'ân, kâinat kitabının Arapça dilindeki yazılımıdır. Kâinat kitabını anlamak için, fen bilimlerini ihtiva eden ortak matematiksel düşünen küllî akla ihtiyaç vardır.

Sonuç: Usûl ve Mantık ilmini ihtiva eden kitaplar bilinmezse; Kur'ân, Hadis ve Risale-i Nur gibi kitaplar anlaşılmaz. Ortaçağda kalmış, bazı ilmî olmayan yorumlar ilim olarak kabul edilir. Özü bulamayan, kabuk ile uğraşır. Gerçeği göremeyen, hayâlî hurafelere sapar. Akıl ile nakil, yani bilimin verileri ile vahyin verileri asla çatışmaz. Burada çatışma, yani tearuz zâhirî çelişki demektir. Fakat usûl ilmi olmazsa çatışır görünür. Zaten dinî metinleri anlamak için mükemmel bir dil, belâgat, yani usûl ilmi, hür düşünceye sahip olmak ve fen ilimlerini bilmek lâzımdır. Bunlar olmazsa Ortaçağ kültürü, gelenekleri, anlayışı din olarak kabul edilir.